

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
ЦЕНТР ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ, ДИСТАНЦІЙНОГО ТА ЗАОЧНОГО
НАВЧАННЯ

Кафедра практичної психології

«ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЙНОЇ СФЕРИ СТУДЕНТІВ-ПСИХОЛОГІВ»

кваліфікаційна робота
здобувачки вищої освіти
освітнього ступеня «бакалавр»
Таїсії ПЕТРОВИЧ
4 курсу заочної форми навчання
спеціальність 053 «Психологія»
ОПП «Психологія»

Науковий керівник:
викладач кафедри практичної
психології
Вікторія БАГРІЙ

Рецензент:
канд.псих.наук, доцент
Ольга УГРИН

Кваліфікаційна робота допущена до захисту
« ____ » _____ 2024 р., протокол № ____
Т.в.о. завідувача кафедри практичної психології
доктор психологічних наук, професор
_____ **Євген КАРПЕНКО**

Львів
2024

Петрович Т. І. Формування мотиваційної сфери студентів-психологів.

У роботі розкрито поняття мотиваційної сфери особистості та її складові, особливості розвитку мотиваційної сфери у студентському віці, основні стратегії та підходи формування мотиваційної сфери у студентів. Особливої актуальності набуває проблема формування мотиваційної сфери у процесі навчально-професійної діяльності студентів-психологів, адже підвищений інтерес до психології як науки та потреби в отриманні фахової психологічної допомоги спричиняють складні та мінливі умови суспільного життя. Емпірично визначено формування мотиваційної сфери студентів-психологів. Виявлено, що у студентів-психологів домінує мотив «отримання диплому», згодом «оволодіння професією» та на останок «отримання знань». Простежується відсутність зацікавленістю навчальним процесом та, зокрема, виконанням робіт, які не бачать у цьому змісту.

Ключові слова: мотивація, потреба, студенти-психологи, чинники мотивації, навчальна діяльність.

Petrovych T. I. Formation of the motivational sphere of psychology students.

The work reveals the concept of the motivational sphere of the individual and its components, the peculiarities of the development of the motivational sphere at the student age, the main strategies and approaches to the formation of the motivational sphere in students. The problem of forming a motivational sphere in the process of educational and professional activities of psychology students becomes especially relevant, because the increased interest in psychology as a science and the need to receive professional psychological help are caused by the complex and changing conditions of social life. The formation of the motivational sphere of psychology students has been determined empirically. It was found that psychology students are dominated by the motive of "getting a diploma", then "mastering a profession" and finally "getting knowledge". There is a lack of interest in the educational process and, in particular, in the performance of works that do not see this content.

Key words: motivation, need, psychology students, motivation factors, educational activity.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ I. МОТИВАЦІЙНА СФЕРА ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТА ТА ЇЇ РОЛЬ У ФОРМУВАННІ ОСОБИСТОСТІ	7
1.1 Мотиваційна сфера особистості та її складові.....	7
1.2 Особливості розвитку мотиваційної сфери у студентському віці.....	11
1.3 Основні стратегії та підходи формування мотиваційної сфери у студентів.....	15
Висновок до розділу I.....	17
РОЗДІЛ II. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЙНОЇ СФЕРИ СТУДЕНТІВ-ПСИХОЛОГІВ.....	19
2.1. Характеристика вибірки і методів дослідження.....	19
2.2 Інтерпретація результатів емпіричного дослідження	22
2.3. Практичні рекомендації щодо розвитку мотивації як внутрішнього чинника досягнення професійного успіху в діяльності студентів-психологів.....	29
Висновок до розділу II.....	30
ВИСНОВКИ.....	32
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	35

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Однією із важливих питань для нашої країни та, загалом, для світу становить професіоналізм студентів. Запорукою справжнього успіху в тій чи іншій сфері діяльності становить відповідальність особистості при виборі професії, свідомого вибору та правильного розвитку у визначеному напрямку.

Неоднорідною є професійна мотивація, адже вона може залежати від психологічних та соціальних факторів, співвідношення між якими визначає систему ціннісних орієнтацій молодой людини.

Особливої актуальності набуває проблема формування мотиваційної сфери у процесі навчально-професійної діяльності студентів-психологів, адже підвищений інтерес до психології як науки та потребності в отриманні фахової психологічної допомоги спричиняють складні та мінливі умови суспільного життя. У зв'язку з цим, виникає і низка проблем, оскільки до психолога-професіонала суспільство ставиться із підвищеними вимогами та його професійною підготовкою, активністю та творчістю. Складний та обумовлений багатьма чинниками процес удосконалення підготовки майбутніх фахівців в умовах сучасної освіти. Розвиток внутрішньої мотивації до навчання студентів-психологів являється однією із важливих запорук успішності професіоналізму та успішності у своїй сфері.

Перед сучасною школою вищої освіти постає одне із найбільших проблем, а саме так побудувати правильний освітній процес, аби сприяти формуванню мотиваційної сфери студентів-психологів. У наслідок цього, виникають суперечності між існуючим станом мотивації навчання у студентів-психологів та сучасними вимогами до їх навчальної діяльності. Важливе практичне значення постає у формуванні повноцінної особистості студента.

Стрижнем особистості майбутнього фахівця є структура мотивів студента, яка правильно та вміло сформована під час навчання, а невід'ємною складовою частиною виховання особистості студента-психолога – це

розвиток позитивних навчальних мотивів.

Успішність професійного навчання зумовлюється пральним виявленням професійних мотивів, інтересів, схильностей, які у майбутньому слугують прогностичним чинником задоволення професією. Тому, це і стає актуальним вивченням нашої кваліфікаційної роботи «Формування мотиваційної сфери студентів-психологів».

Об'єкт дослідження – мотиваційна сфера студентів-психологів.

Предмет дослідження – особливості формування мотиваційної сфери студентів-психологів.

Мета дослідження – теоретично вивчити та емпірично дослідити формування мотиваційної сфери студентів-психологів.

Відповідно до мети ми визначили такі **завдання**:

1. Проаналізувати мотиваційну сферу особистості та її складові;
2. Охарактеризувати особливості розвитку мотиваційної сфери у студентському віці;
3. Дослідити основні стратегії та підходи формування мотиваційної сфери у студентів;
4. Здійснити емпіричне дослідження та описати інтерпретацію результатів формування мотиваційної сфери студентів-психологів;
5. Окреслити практичні рекомендації щодо розвитку мотивації як внутрішнього чинника досягнення професійного успіху в діяльності студентів-психологів.

В основу нашого дослідження висуваємо таку **гіпотезу**: ймовірно, що мотиваційна сфера студентів-психологів матиме свою специфіку та може видозмінюватись, залежно від внутрішніх та зовнішніх факторів.

Теоретичною основою дослідження стали наукові погляди Клейтона Альдерфера, Абрагама Маслоу, Фредеріка Герцберга, Девіда Мак-Клелланда, Ф. Гілберта, Л. Гілберта, Е. Мейо, О. Шелдона, Ф. Тейлора, Т. Емерсона, Е. Лоулера, Д. Макгрегора, Л. Портера, М. Вольський, М. Туган-Барановський, К. О. Абульханової-Славської, О. О. Деркача, Л. Е. Орбан-Лембрик, Є. І. Головахи, В. Е. Чудновським, Н. І. Пов'якель, Ж. П. Вірною, І. М. Попович, Н.

В. Чепелєвою, Т. А. Кадиковою, Л. М. Урупою та інші.

Теоретичне значення дослідження полягає в уточненні сутності мотиваційної сфери особистості її складових, особливостях розвитку мотиваційної сфери у студентському віці та окресленні основних стратегій та підходів формування мотиваційної сфери у студентів.

Практичне значення дослідження результатів дослідження полягає в можливості використання результатів практикуючими психологами, соціальними працівниками, кураторами груп у процесі проведення психопрофілактичної, консультативної, психокорекційної роботи щодо розвитку мотиваційної сфери студентів-психологів у процесі фахової підготовки.

Методи дослідження. У роботі використано комплекс методів: теоретичні – узагальнення, аналіз, синтез, програмування, систематизація, моделювання; емпіричні – тестування: методики Т. Ільїної «Мотивація навчання у вищому навчальному закладі», А. О. Реана, В. О. Якуніна «Діагностика навчальної мотивації», тест С. Райдаса «На скільки я впевнений (-а) у собі», контент-аналіз; статистичні – описова статистика, факторний аналіз.

Структура роботи. Робота складається із вступу, двох розділів, висновків до них і загальних висновків та списку використаних джерел.

РОЗДІЛ I. МОТИВАЦІЙНА СФЕРА ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТА ТА ЇЇ РОЛЬ У ФОРМУВАННІ ОСОБИСТОСТІ

1.1. Мотиваційна сфера особистості та її складові

Актуальною проблемою сучасності залишається проблема мотиваційної сфери. Інтерес науковців до мотиваційної сфери особистості активізувався ще у далекі 60-70-ті роки ХХ століття

А. Шопенгауер у своїй публікації «Чотири принципи достатньої причини» вперше вжив слово «мотивація» [18, с. 385]. Згодом, цей термін набув широкого використання психологами, коли вони пояснювали причини поведінки, хоча так і не має чіткого визначення даного поняття.

Вчені розглядали мотиваційну сферу по-різному, а саме: це сукупності таких мотиваційних утворень, як потреби, цілі, мотиви, поведінкові властивості та інтереси [29, с. 466]; виступає складною системою мотивів, які виявляються у різних сферах життя та у соціальних ролях [15, с. 344]; мотиви виступають центром простору особистості, де перетинаються усі особистісні властивості, які визначаються характером мотиваційних процесів [33, с. 37]; мотиви мають спрямовуючий та визначальний характер поведінки [17]; мотиви несуть спонукальну активність [13]; виступає регулятором психічної конкретизації діяльності; виступає чинником у взаємодії особистості з середовищем та описує динаміку цієї взаємодії [41].

Існує розподіл теорій мотивації на три групи:

1. Первинні – в основу цих теорій закладено історичний досвід поведінки особистості в процесі її трудової діяльності;
2. Змістовні – це відзеркалення змісту потреб людини в процесі життєдіяльності;
3. Процесуальні – основа таких теорій лежить у процесі винагороди людини за її працю.

Базовими поняттями мотиваційної сфери, які розкривають сутність особистості виступають потреби, бажання, нужда, когнітивний контроль (воля, вольові зусилля [33, с. 4-7]. Розглянемо більш детально дані поняття:

1. Нужда – це об’єктивна властивість організму, яка відображає нестачу у чомусь зовнішньому та спонукає організм до взаємодії із оточенням (людина не завжди знає чого вона хоче, відповідно нужда не завжди задовільняється);

2. Потреба – це опредмечена конкретизація у психіці нуждою;

3. Бажання – це наповнення афективною енергією потреба;

4. Когнітивний контроль – це свідомий процес залучення афективної енергії для виконання дій, спрямованих на задоволення усвідомленої потреби;

5. Намір – це результат усвідомлення та обґрунтування плану дій, спрямованих на задоволення потреби;

6. Мотивація – це динамічний процес конкретизації усвідомлення потреби, виникнення бажання, утворення мотиву та формування наміру здійснити задоволення потреби;

7. Мотив – це усвідомлена потреба, яка здійснюється за допомогою задоволення бажання [33, с. 4-7].

Схематично мотиваційний процес можна зобразити наступним чином:

нужда → потреба → бажання → мотив → намір → діяльність

Мотиваційна сфера особистості розглядається в контексті її активності так, як активність (усвідомлена та неусвідомлена) є основною властивістю особистості. Виділяють наступні види активності особистості: поведінкова, праця/навчання/гра, спілкування, пізнання/самопізнання, споглядання, вихід за межі своїх кордонів.

Для особистості властиві наступні прагнення:

- отримувати задоволення від досягнення успіху;
- реалізовувати та виражати себе;
- реалізація своїх мрій, досягнення поставлених цілей;
- робити добрі справи та вести боротьбу проти зла, або навпаки – боротися з добром та нести зло;
- активно уникати бути на самоті, ізолювати себе від оточення, страждати тощо [27].

В активності особистості лежать потреби, які виступають спонуканими до

цієї активності, бо для того, щоб жити у середовищі, людині необхідні базові потреби, такі, як їжа, вода, повітря та рух. Особистість потребує взаємодії із іншими людьми, а також культури матеріального та духовного.

Абрахам Маслоу створив найбільш відому на уживану класифікацію мотивів під назвою «Піраміда потреб». У піраміді виділено п'ять рівнів потреб особистості:

1. Фізіологічні потреби (їжа, вода, повітря, одяг, тепло, секс тощо);
2. Потреба в безпеці (захист людини від небезпеки, як фізичної так і психологічної);
3. Потреба в любові та соціальної активності (причетність до соціальних груп таких, як: сім'я, школа, університет, трудовий колектив);
4. Потреба в повазі та визнанні (повага від оточення та самоповага);
5. Потреба в самореалізації (втілення власних задумів у життя) [25].

Як правило, існує певний алгоритм задоволення цих потреб, зокрема: у людей завжди присутнє відчуття потреби; потреби можна об'єднувати у певні групи; прослідковується послідовність потреб за ієрархією; особистість починає діяти, коли не задоволені потреби; важлива потреба може зайняти місце іншої потреби, більш затребуваної на даний момент; задоволеними мають бути потреби; активізація вищих потреб відбувається, лише тоді, коли задоволені потреби нижчого рівня; для задоволення потреб вищого рівня існує більше варіантів їх реалізації, ніж нижчого [19].

Отже, задовільнивши один рівень, особистість прагне задовільний інший, більш вищий рівень. Таким чином, А. Маслоу [19] намагався дати пояснення співвідношенням та пріоритетам, вибудувавши ієрархію потреб, що існують між багатьма найактуальнішими потребами. Знизу піраміди потреб – розташовані потреби, які вирішуються за допомогою фізіології та психологічного комфорту людини, відповідно, не задовільнивши потреби найнищого рівня, неможливо задовільнити вищі потреби [15; с. 86]. Людині потрібно задовільнити первинні потреби, для успішної адаптації, відповідно потреби вищого рівня регулярно витримуються. Хоча, не завжди така послідовність працює, бо особистість може пожертвувати потребами базового рівня, аби задовільнити потреби

вищого рівня. Прикладом може слугувати події сьогодення у нашій державі, коли люди голодні та без житла, але радіють тому, що вони живі та живі їх рідні.

Альдерф Клейтон [9] заснував теорію існування, зв'язку та росту показуючи те, що потреби, які виникають у людини поділяються на три групи – зв'язку, росту та існування. За своєю природою ця теорія схожа до ієрархії потреб А. Маслоу, проте, у даній теорії потреби можуть заміщати одна одну, тобто вставати на місце одна одної, тим самим, задовільняючи її та переходячи з вищого рівня на нижчий.

Д. Мак-Клелланд автор теорії набутих потреб, яка пов'язана з тим, що на потреби людини впливають [18]:

1. Потреба в досягненні (виражається у людини тоді, коли вона має чітку мету та хоче її досягнути краще та швидше, ніж вона це колись робила. Праця таких людей є якісною та обсяжною, схильні до прояву індивідуальності та не люблять ділитись результатом своєї роботи з оточенням);

2. Потреба в участі (переслідують у своїй потребі взаємодію з оточуючими: дружні відносини, отримання підтримки, похвали тощо, переживають, що про них думають інші);

3. Потреба влади (постійний контроль над всім і усіма, володіють високим рівнем мотивації та поділяться на дві групи: бажання бути при владі заради влади та переслідування корисливого наміру при владі для досягнення цілей в організації).

«Нова модель мотивації» Ф. Герцберга, який поділив чинники роботи на два фактори: мотивуючі (успіх, кар'єра, визнання та схвалення, ступінь делегування повноважень та відповідальності, можливість професійного зростання) та гігієнічні (політика організації, умови праці, заробітна плата, клімат в колективі, рівень контролю над роботою) [22].

Попри різні погляди на вивчення мотивації особистості, адже мотиви мають індивідуальний характер, можна виокремити найголовніше те, що мотив являється внутрішню спонукальну силу, яка забезпечує інтерес особистості до пізнання, активує її розумові сили та здібності. В свою чергу, мотивами

виступають різноманітні потреби такі, як: фізіологічні, психічні, соціальні, інтереси, емоції, установки та ідеали.

1.2. Особливості розвитку мотиваційної сфери у студентському віці

Студентський вік – це період, коли завершується формування морально-етичної сфери, становлюється та стабілізується характер, приймається статус та відповідальність дорослої людини щодо її статі. Важливим моментом даного періоду є ієрархія мотивації, розстановка ціннісних орієнтацій, інтенсивно формуються спеціальні здібності щодо професії [5; 9].

Особистість студента розвивається у таких напрямках, як:

- формується «Я-концепція», «Я-ідентичність»;
- зміцнюється мотиваційна сфера, переконання, професійна спрямованість;
- розвиваються здібності;
- удосконалюються «професіоналізація» психічних процесів;
- підвищується відповідальність за власне життя та обов'язок, який вони суть перед собою та оточенням;
- самооцінка стабілізується, а також рівень домагань особистості студента;
- розвиток самосвідомості, загальної зрілості та стійкості особистості;
- підвищена роль самоуправління поведінки та діяльності;
- зміцнюється професійна самостійність та готовність до майбутньої практичної роботи [1].

Педагог повинен врахувати індивідуальні властивості студентів при цьому проявляючи тактовність та обережність у судженнях, допомагати студенту у формуванні адекватної самооцінки, формувати таку атмосферу, де студент зміг би проявити себе із найкращої сторони та отримати позитивну оцінку.

У своїй роботі педагогу слід використовувати різного роду методи навчання, а саме: лекції, мозкові штурми, дискусії, розв'язання практичних задач, «кейси», вправи, які зможуть спонукати студентів до самостійного вирішення поставлених задач.

Мотивація навчання – це одна із проблем оптимізації учбової діяльності студентів. Необхідно вказати, що мотивація навчання тісно пов'язана із поняттям мотив та потреба. Навчальна мотивація – це приватний вид мотивації, включений у певну діяльність [11].

Соціально-психологічні дослідження дають нам змогу побачити, що на мотивацію навчальної діяльності впливають багато факторів такі, як: індивідуальні особливості студентів, характер референтної групи, рівень розвитку студента тощо.

Також, варто враховувати те, що мотивація поведінки людини виступає, як психічне явище відбиття поглядів, цінностей, установок групи, представником якого є людина.

Фактори впливу навчальної мотивації:

1. Освітня система (установа);
2. Організація освітнього процесу;
3. Суб'єктивні особливості студента;
4. Суб'єктивні особливості педагога та його система відносин до студента та роботи загалом;
5. Специфіка навчального предмета [2].

Потреби і зміст навчання для студентів, його мотиви, цілі, емоції та інтереси – це чинники спонукань мотивації навчання.

Ієрархічність будови мотивації містить у собі наступні компоненти: потреба в навчанні, зміст навчання, мотив навчання, мета, емоції, відношення та інтерес [19].

Для того аби створити інтерес до навчання найважливішою передумовою є виховний процес соціальних мотивів діяльності, розуміння змісту, усвідомлення важливості дослідження процесів для власної діяльності.

Інтерес до навчання студентів дає їм змогу самостійно та ініціативно проявитися у навчанні, показати свої розумові здібності тощо. Застосовуючи у навчанні активні методи навчання, педагог має змогу зацікавити студентів. В основі засобу виховання стійкого інтересу до навчання лежить така робота педагога, аби студенти, за допомогою питань та завдань, змогли знайти такі рішення, щоб активізувати свою пошукову діяльність.

Інтерес також формується за допомогою створення проблемних ситуацій, труднощів, які студенти не можуть вирішити без відповідного запасу знань. Коли виникають такі проблемні ситуації (труднощі) студенти мотивуються аби знайти способи рішення, розуміють те, що без засвоєння нового матеріалу їм це не вдасться. Подолавши ці проблемні ситуації (труднощі) студенти переконуються у тому, що без освоєння нового матеріалу важкого вирішити ті чи інші питання, відповідно виникає інтерес до засвоєння нового матеріалу та вдосконалення своєї особистості. Однак, потрібно пам'ятати, що ці проблемні ситуації (труднощі) мають бути підсильними для вирішення, бо у іншому випадку – зникає мотивація або ж знижується мотив до досягнення успіху [10].

Слід розуміти те, що навчальний матеріал та прийоми навчальної роботи мають бути різні, аби студенти могли, окрім зіткнення з труднощами, вміли втілити засвоєним матеріал та знання у їх вирішення, відкрити для себе щось нове. Педагогу слід також емоційно забарвлювати навчальний процес – це також слугує інтересом до засвоєння навчального матеріалу.

Існує позитивний зв'язок успішності студента з мотивацією. Це може проявлятися у тому на що спрямована мотивація студента: на результат чи процес. У зв'язку з цим, можна констатувати той факт, що мотиваційна сфера студента є багатокомпонентною та різною. У своїй навчальній діяльності мотивація студента керується таким чином: спочатку мотив діє, згодом стає домінантним та самостійним, після чого усвідомлюється та організовується навчальна діяльність.

Особливим видом мотивації студента є навчальна мотивація, яка характеризується складною структурою, а саме: зовнішня (нагорода/уникнення) та внутрішня (процес/результат). Навчальна мотивація характеризується своєю

стійкістю, зв'язком з рівнем інтелектуальних здібностей та, власне, характером навчальної діяльності.

Слід звернути увагу, що виокремлюють чинники позитивної навчальної мотивації студентів, серед них [17]:

- студент усвідомлює кінцеву мету навчальної діяльності;
- студент усвідомлює прикладний та теоретичний зміст навчання;
- студент сприймає емоційний виклад навчального матеріалу;
- студент аналізує «перспективну лінію» у розвитку наукових знань;
- студент професійно-спрямований;
- студент допитливий та зацікавлений у пізнанні нового;
- сприятливий психологічний клімат у навчальній групі.

У студентському віці інтенсивно формуються ціннісні орієнтації, які згодом впливають на становлення характеру. Розвивається також понятійне мислення, накопичується моральний досвід та заняття певного соціального виду.

Мотивація характеризується такими ознаками, які можуть досліджуватися та виявлятися за допомогою методів та методик, які дадуть змогу виявити такі ознаки, як інтереси, бажання, оцінка власних уявлень людей про поведінку тощо. Серед методів дослідження мотиваційної сфери студентів використовують: анкети, інтерв'ю, бесіди та ін. На мотиваційні стани студентів також впливають їх потреби, спонукальні цінності, мета, очікування, суперечливі мотиви, а також невідомі фактори, які згідно індивідуальних особливостей студента переслідуються на хочуть задовільнитися [26].

Отже, аналізуючи особливості розвитку мотиваційної сфери у студентському віці слід враховувати ціннісні орієнтації студента, смисложиттєві цінності, внутрішні та зовнішні фактори, які переслідують особистість студента, уявлення студентів про особливості мотиваційної сфери, можливостей та здібностей інтелектуальної сфери студента, особистісно-професійну реалізацію в суспільстві тощо.

1.3. Основні стратегії та підходи формування мотиваційної сфери студентів

Вивчення основних стратегій та підходів до формування мотиваційної сфери студентів постає одним із складних завдань дослідження мотиваційної сфери.

Отож, розглянемо загальні стратегії та формування мотиваційної сфери студентів [7; 15]:

1. Вибудова теоретичної логіки предмету, вміло зорієнтувати студентів щодо формування розумових дій, щоб не виникало проблем у засвоєнні нового матеріалу. Студент має виступати співучасником навчального процесу. Викладач мотивує студента тим, що чітко окреслює перспективи вивчення теми, визначає мету вивчення даного матеріалу, в процесі навчання удосконалюються навички за допомогою яких без проблем розв'язуються поставлені завдання, усвідомлюється спільна взаємодія з оточуючими;

2. Задіювати сформовані навчальні потреби студента за допомогою навчального матеріалу, який викликає інтерес до опанування нового матеріалу та досягнення конкретної мети;

3. У навчальному процесі урізноманітнювати методи та форми роботи, які мотивують студента, а саме: мозкові штурми, рольові ігри, дискусії, презентації, робота у малих групах, демонстрації слайдів тощо.

4. Зі сторони викладача мають ставитись високі вимоги, але такі , які студент зможе виконати, при цьому не втративши інтерес до навчання. Такі вимоги висуваються та озвучуються на початку теми, аби кожен студент міг поставити собі мету та ціль, щоб їх досягнути. Якщо вимоги надто високі, у студентів може зникнути інтерес та мотивація до навчання, то із цим потрібно бути обережним та реально оцінювати можливості студентів;

5. Поступовість ускладнення вимог, тобто спочатку створюються умови успіху, тим самим мотивуючи студента, а згодом підвищується вимогливість до їх виконання. При цьому потрібно дотримуватися диференціації навчального матеріалу: завдання мають подаватись студенту за складністю виконання, де він зможе оцінити свій рівень та відчувати успіх при цьому;

6. Публічні похвали та винагороди. Це стимул для студента та розуміння його сильних й слабких сторін під час навчального процесу. Також створюються умови в яких студенти можуть ознайомитись із роботами своїх колег, тим самим чітко і конкретно зрозуміти свої перспективи розвитку, оцінити роботу над собою та побачити над чим потрібно краще працювати;

7. Студента потрібно винагороджувати за успіх у вигляді позитивних коментарів, які мають вплив на мотивацію, адже тим самим зміцнюється почуття гідності та упевненість у собі;

8. Конкретизація при аналізі студентської роботи. Якщо є недоліки у роботі, то викладач має вказати на них, але дати зрозуміти студенту те, що він критикує слабкі сторони роботи, а не його особистість при цьому уникаючи принизливих коментарів;

9. Уникнення жорстокої конкуренції між студентами. Для того, аби цього уникнути викладач коментуючи роботу не порівнює студентів між собою, а робить аналіз попередніх робіт студента, показуючи його прогрес у навчанні.

10. Давати можливість студентам обирати види робіт із переліченого переліку (наприклад: теми, домашні завдання, вибір вправ, творчі роботи тощо);

11. Залучення студента у активного та спільного навчання. Спільна групова робота (дебати, рольові ігри, творчі роботи тощо) дає усвідомлення студенту про те, що результат може залежати від нього і у такому випадку студент може показати вдало свої можливості [15].

Після проведення структурно-функціонального аналізу особливостей формування професійної мотивації студентів-психологів дозволяють окреслити психолого-педагогічні умови для їх ефективності:

- формування високого рівня професійної мотивації за допомогою успішного навчання при оптимальному рівні складності, об'єктивні педагогічні та моральні оцінки; індивідуальний підхід у навчальному процесі;
- самоствердження студентів-психологів через навчальну діяльність за допомогою формування позитивних прагнень;
- мінімізувати високу особистісну та ситуативну тривожність,

допомогти впевнитись у правильності обраної майбутньої професії, шляхом активізації здібностей та умінь;

- створення умов для досягнення успіху та отримання від цього задоволення, знизивши тим самих страх в опануванні нових знань та умінь.

Для формування мотивації, у соціальному аспекті, майбутніх фахівців-психологів необхідно:

1. Запровадження спецкурсів, де студент самостійно зміг би обрати навчальну дисципліну за бажанням або інтересом до неї;

2. Збільшення занять практичного спрямування, де студенти-психологи зможуть реалізувати свої теоретичні навички на практиці та побачити свої слабкі та сильні сторони, як фахівця;

3. Удосконалені комплекси програм, методичні рекомендації щодо проходження фахової практики.

Також на ефективність формування мотиваційної сфери студентів-психологів впливають методи роботи в процесі навчальної діяльності, серед них:

- Ігрові технології. Це комплекс емоційних (ситуації успіху, зацікавленість викладу матеріала, змагання) та проблемно-пошукових (ситуація вибору, самоаналізу, завдання, які можуть бути не стандартними, поступово підвищуючи їх складність) стимулів. Ігрові технології дають змогу мотивувати та зацікавити студентів в отриманні нового досвіду;

- Тренінги. Мета даного виду занять полягає у тому аби формувались мотиви учіння (пізнання, особисті досягнення, саморозвиток, соціальна ідентифікація).

Тренінг дає студентам-психологам наступне навички: опанувати психологічний інструментарій (психотехніки), які дадуть змогу керувати своєю мотивацією; посилюється прагнення до саморозвитку та самодетермінації, який можна застосовувати при набутому досвіді мотиваційної саморегуляції (виконання самостійної роботи); можливість застосування тренінгових вправ під час навчання на практичних та семінарських заняттях;

- прийоми проблемних ситуацій (реальні ситуації навчального

процесу). Завдання даного методу полягає у тому, що відбувається перехід від навчання до професійної діяльності;

➤ робота в парах (спрямована на розвиток уміння робити висновок, підсумовуючи прочитане із іншими членами групи та аналізувати роль кожного члена у ній).

Висновок до розділу I

Проаналізувавши мотиваційну сферу особистості та її складові ми дійшли до висновку, що попри різні погляди на вивчення мотивації особистості, адже мотиви мають індивідуальний характер, можна виокремити найголовніше те, що мотив являється внутрішню спонукальну силу, яка забезпечує інтерес особистості до пізнання, активує її розумові сили та здібності. В свою чергу, мотивами виступають різноманітні потреби такі, як: фізіологічні, психічні, соціальні, інтереси, емоції, установки та ідеали.

Охарактеризували особливості розвитку мотиваційної сфери у студентському віці. При цьому слід враховувати ціннісні орієнтації студента, смисложиттєві цінності, внутрішні та зовнішні фактори, які переслідують особистість студента, уявлення студентів про особливості мотиваційної сфери, можливостей та здібностей інтелектуальної сфери студента, особистісно-професійну реалізацію в суспільстві тощо.

Дослідили основні стратегії та підходи формування мотиваційної сфери у студентів серед них: вибудова теоретичної логіки предмету, вміло зорієнтувати студентів щодо формування розумових дій, щоб не виникало проблем у засвоєнні нового матеріалу; задіювати сформовані навчальні потреби студента за допомогою навчального матеріалу, який викликає інтерес до опанування нового матеріалу та досягнення конкретної мети; у навчальному процесі урізноманітнювати методи та форми роботи, які мотивують студента (мозкові штурми, рольові ігри, дискусії, презентації, робота у малих групах, демонстрації слайдів тощо); зі сторони викладача мають ставитись високі вимоги, але такі, які студент зможе виконати, при цьому не втративши інтерес до навчання; поступовість ускладнення вимог; публічні похвали та винагороди;

студента потрібно винагороджувати за успіх у вигляді позитивних коментарів; конкретизація при аналізі студентської роботи; уникнення жорстокої конкуренції між студентами; давати можливість студентам обирати види робіт із переліченого; залучення студента у активного та спільного навчання.

РОЗДІЛ II. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЙНОЇ СФЕРИ СТУДЕНТІВ-ПСИХОЛОГІВ

2.1. Характеристика вибірки і методів дослідження

З метою детального дослідження формування мотиваційної сфери студентів-психологів ми провели емпіричне дослідження. Вибірка дослідження складала 52 особи, віком від 17 до 20 років, які навчаються на 1 та 2 курсі спеціальності 053 Психологія Інституту управління, психології та безпеки (денна форма навчання) та Центру післядипломної освіти, заочного та дистанційного навчання (заочна форма навчання) Львівського державного університету внутрішніх справ.

Для забезпечення зручності респондентів опитування проводилось онлайн з використанням Google платформи.

В даному емпіричному дослідженні для досягнення мети використовувались такі методики: методика «Мотивація навчання у вищому навчальному закладі» (Т. І. Ільїна) [15], двофакторний мотиваційний профіль (Ф. Герцберга) [37], тест «Смисложиттєві цінності» (Д. О. Леонтьєва) [11].

Розглянемо більш детально характеристику психодіагностичних методик:

1. *Методика «Мотивація навчання у вищому навчальному закладі» (Т. І. Ільїна)* [24]. Метою даної методики направлена на виявлення прагнення до спрямованості, оволодіти професійними знаннями та сформувати професійно-важливі особистісні якості (допитливість, одержання профільних знань, орієнтація на зовнішнє тощо). Методика містить у собі 50 тверджень, 16 з яких мають практичне значення, та утворюють 3 шкали, а саме: «здобуття знань» (прагнення здобути певні знання та навички вчитися під час навчання в університеті); «опанувати професією» (опанування тих навичок та вмінь, які стануть у пригоді для майбутнього фаху); «отримати диплом» (бажання отримати диплом формальним способом, пошук альтернативних рішень при перевірці набуття знань). Максимальну кількість балів по шкалам можна отримати наступним чином: за шкалою «отримання знань» та «отримання диплома» 5 тверджень, за шкалою «володіння професією» – 6, за шкалою «здобуття

знань» можна отримати 12,6 балів, а за іншими – 10 балів. Для зручності та легкості обробки результатів у роботі, можна застосовувати коефіцієнт до балів, які подаються у шкалах.

У нашій роботі, ми окремо аналізували відповіді на запитання, які стосуються мотиваційної сфери студента, зокрема те, що на неї впливає (запитання № № 8, 18).

2. *Двофакторний мотиваційний профіль (Ф. Герцберга) [30]*. Дана модель мотиваційного профілю являється давнім інструментом діагностики, проте з часом не втрачає своєї актуальності та достовірності результатів, оскільки у собі містить два фактори, які впливають значним чином на мотивацію (гігієнічні та мотивуючі). Тест Герцберга містить у собі 56 тверджень, котрі розбиті на пари, тобто таких описів ситуацій/тверджень в загальному є 28 пар. Респонденту пропонується оцінити дані твердження та надається 5 балів, які йому потрібно розподілити між ними (наприклад: 5-0 балів – повністю згоден, 4-1 бали – майже згоден, 3-2 або 2-3 бали – швидше так, ніж ні або навпаки). Отримані результати записуються у таблицю та обраховуються згідно ключа.

3. *Тест «Смисложиттєві орієнтації» (Д. О. Леонтьєва) (СЖО) [34]*. Методика СЖО складається із опису дій, переживань або станів, які потрібно оцінити за 7-ми бальною шкалою, наскільки вони притаманні або неприйнятні для досліджуваного. Тест включає 20 симетричних запитальних шкал, котрі у свою чергу, складаються із пар цілісних альтернативних речень з однаковим початком.

Оцінка тесту включає у себе показник загального сенсу життя (ОЖ), 5-ь субшкал: 3-и конкретні життєві орієнтації («цілі у житті», «процес життя або інтерес та емоційна насиченість життя», «результативність життя або задоволеність самореалізацією») та 2-а аспекти локусу контролю (локус контролю – Я», «локус контролю – життя або керованість життям»).

Даний тест СЖО вважає, що життя може бути значущим, коли: наявні цілі, здатність ставити мету та досягати її, формувати досяжні цілі та досягаючи їх отримувати позитивний результат. У всьому має бути присутній баланс між минулим (досягнутий результат), сьогоденням (емоційна насиченість) та

майбутнім (чіткі цілі). Такий баланс дає можливість особистості чіткого розуміння сенсу життя, певного вибору та дії чи бездіяльності.

Після того, як нами було підбрано батарею психодіагностичних методик в контексті нашого емпіричного дослідження, відбулась підготовка із наповнення Google Forms редактора. Така форма дає змогу створювати комфортні умови для респондента, наповнюючи опитування різними формами та видами запитань, також дотримано усіх головних вимог професійної етики, зокрема принципу конфіденційності.

Для обробки результатів емпіричного дослідження застосовувались якісний (аналіз та класифікація малюнків) та кількісний (математична статистика, факторний аналіз) аналіз отриманих даних.

2.2 Інтерпретація результатів емпіричного дослідження

Для дослідження формування мотиваційної сфери студентів-психологів нами було проведено комплекс психодіагностичних методик в результаті яких виявлено наступні показники.

За результатами методики *«Мотивація навчання у вищих навчальних закладах»* (за Т. І. Ільїною) нами виділено особливості мотиваційної сфери (учбової мотивації психології): загальний рівень учбової мотивації, причини отримання знань, мотив отримання професії та мотив отримання диплому. Суттєвих відмінностей між 1-им та 2-им курсом за результатами методик не виявлено.

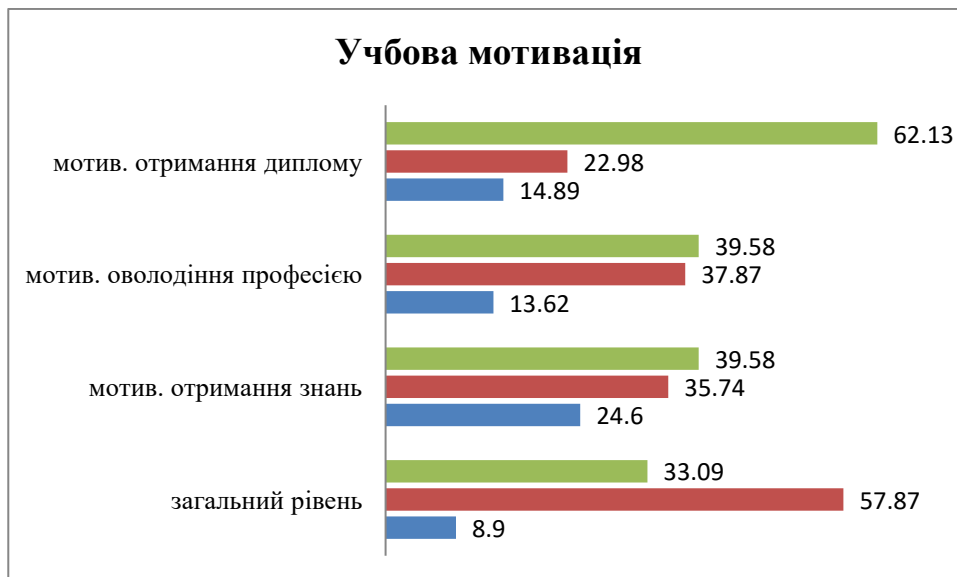
Отож, дана методика фіксує наступні показники: 18,56 балів отримано по *загальній мотивації до навчання* (середній рівень) це свідчить про те, що прагнення набути нові знання та виявити допитливості у процесі навчання. 8,94 % досліджуваних виявлено загальноосвітньої мотивації (низький рівень), 57,87% осіб отримали середній рівень та у 33,09% - високий рівень загальноосвітньої мотивації.

Загальний показник *прояву мотиву до здобуття знань з предметів* отримав середній бал - 5,82. У 14,89% студентів-психологів виявлено низький рівень, 22,98% респондентів середній рівень та у 62,13% - високий рівень.

Мотив оволодіння професією з предметів отримано 6,13 балів (загальний бал), що дорівнює середньому рівню. Це свідчить про те, що присутнє бажання студентів-психологів в оволодінні знаннями професійної спрямованості та при цьому набути значущих якостей для особистості психолога. У 13,62% досліджуваних отримали низький рівень, середній рівень – 37,87% та високий рівень виявлено у 48,51% осіб прояву мотива до оволодіння професією.

Зафіксовано наступні показники за *мотивом отримання диплома* 6,61 балів, що дорівнює середньому рівню та свідчить про те, що респонденти бажають отримати диплом як результат, який підтвердить набуті знання та навички із обраної професії. 24,68% виявлено у осіб із низьким рівнем здобуття знань, 35,74% досліджуваних виявлено середній рівень та 39,58% у респондентів із високим рівнем.

Аналізуючи отримані дані по методиці можна зробити висновок про те, що переважає у студентів основний мотив причини навчання у вишах, а саме: отримання диплому (62,13 %), мотив оволодіння професією (48,51 %) та мотив отримання знань (39,58 %) (рис.2.1.).

Рис. 2.1. Показники учбової мотивації особистості студентів-психологів

Дану тенденцію можна інтерпретувати, як негативну, адже із неї випливає те, що посилення формальної сторони навчання за рахунок змістової, тобто студенти переслідують факт отримання диплому, а не так, як

отримання та засвоєння знань та відкриття чогось нового, цінність переслідується не в отриманих знаннях, а в отриманні диплому про освіту.

У методиці «Мотивація навчання у ВНЗ» нами також було проаналізовано окремо відповіді на пункти №№ 8, 18 (аналізувалась згода чи незгода з твердженнями, які були під цими номерами).

Також, у нашій роботі, ми окремо аналізували відповіді на запитання, які стосуються мотиваційної сфери студента, зокрема те, що на неї впливає (запитання № 8, 18).

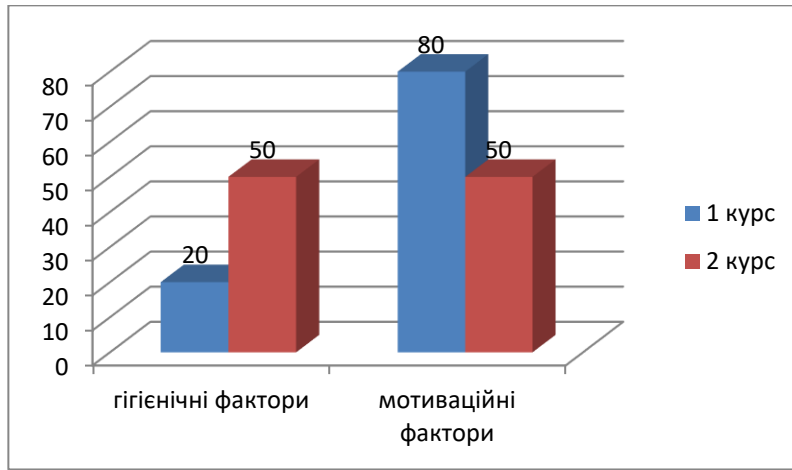
Твердження під №8 «Я не бачу сенсу в більшості робіт, що ми виконуємо у ВНЗ» отримало 40 % згоди респондентів, це свідчить про те, що студенти-психологи не вбачають доцільності виконання деяких робіт під час навчального процесу. Це може бути пов'язане із дійсною проблематикою реформованого навчального процесу.

Твердження №18 «При можливості я вступив би до іншого ВНЗ». 25 % досліджуваних висловили свою згоду з твердженням, яке є свідченням того, що студенти-психологи незадоволені існуючою системою організації навчального процесу.

Після проведення *двофакторного мотиваційного профію (Ф. Герцберга)*, який дає змогу виявити фактори впливу мотивації студентів-психологів, а саме: гігієнічні (умови праці, величина заробітної плати, міжособистісні відносини з начальниками, колегами, підлеглими) та мотиваційні фактори (досягнення, визнання заслуг, відповідальність, можливості кар'єрного зростання).

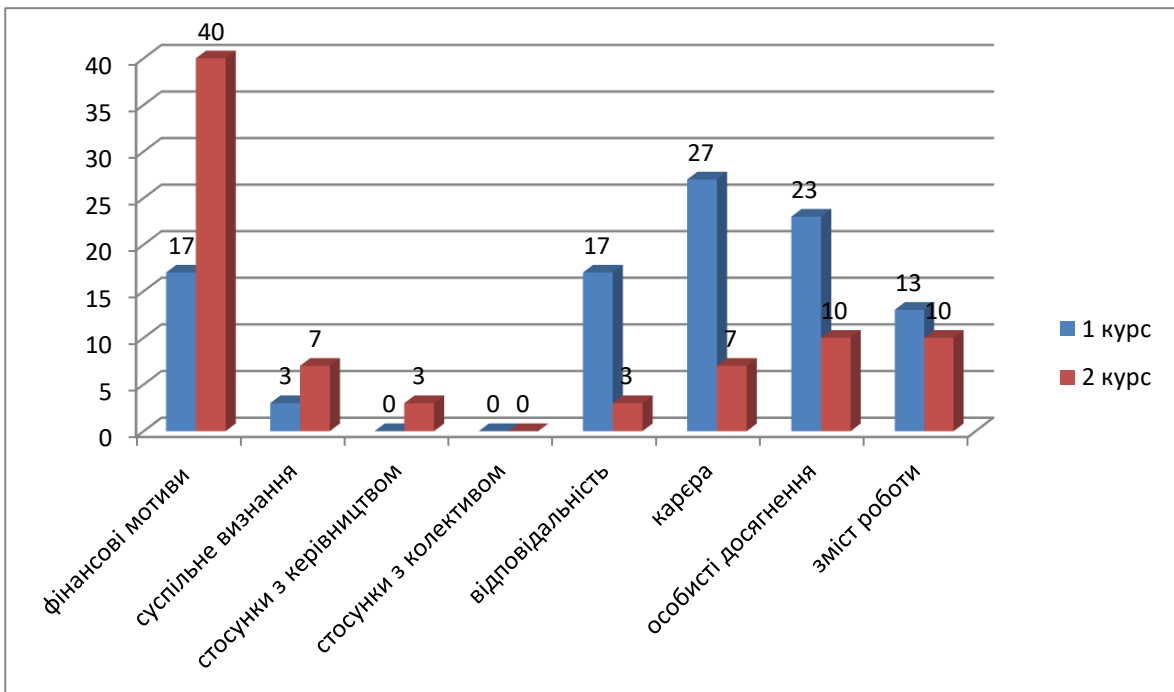
Після отриманих результатів, які зображаються у діаграмах Рис. 2.2. та Рис. 2.3 прослідковується переважання мотиваційних факторів на 1-му курсі, а от на 2-му вони дорівнюють гігієнічним факторам. Збільшуються і показники фінансових мотивів, так, як для студентів-психологів важливий їх рівень заробітної плати (Рис.2.3.).

Рис.2.2. Порівняльна діаграма домінуючих факторів мотивів студентів-психологів на 1-му та 2-му курсі (у %)

Доцільним буде вказати те, що вчений Ф. Герцберг зробив парадоксальний висновок про те, що заробітна плата не є мотивом так, як гігієнічний фактор, адже фінансовий мотив пов'язаний із середовищем у якому виконується сама робота [8].

Рис.2.3. Порівняльний графік переважаючих мотивів студентів-психологів на 1-му та 2-му курсі (у %)

Якщо дотримуватись теорії Ф. Герцберга, то за відсутності гігієнічних

факторів, то особистість незадоволена своєю роботою, але якщо вони наявні на достатньому рівні, то самі по собі ці фактори не викликають задоволення та не мотивують людину до потрібних дій [27].

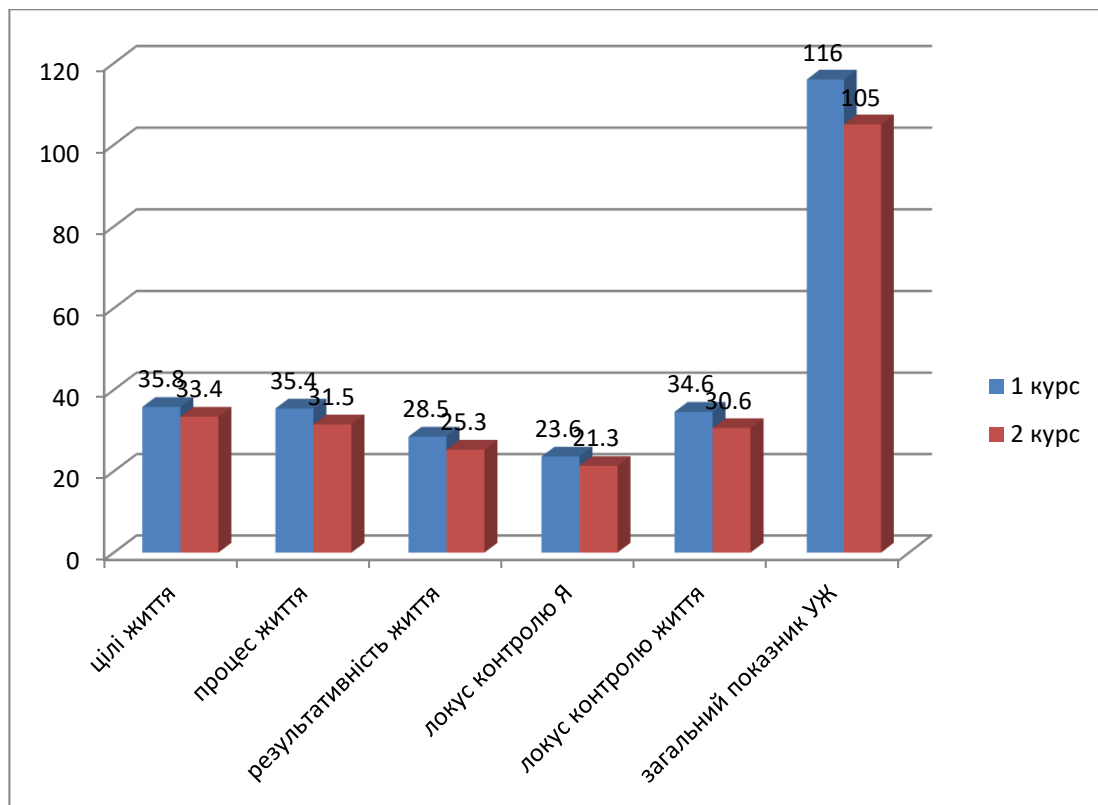
Мотиватори пов'язані з характером та сутністю роботи тому, якщо у разі їх відсутності, у особистості не виникає незадоволення роботою. Натомість наявність мотиваторів слугує спонукою працівника діяти належним чином для підвищення своєї ефективності. Зменшення або відсутність мотиваційних факторів (заочна форма навчання) може бути причиною того, що студенту-психологу недостатньо годин навчання, де б він зміг достатньою мірою себе та свої знання показати та особистісно зростати.

У нашому дослідженні виявлені наступні показники по факторам впливу, серед них: зовнішні фактори (гігієнічні) фіксуються 17 % на 1-му курсі та 40 % на 2-му курсі – це показники ставлення до заробітної плати; внутрішні фактори отримали 27 % на 1-му курсі та 17 % на 2-му курсі, які полягають у потребі професійного зростання та просуванні по кар'єрній драбині; 23 % на 1-му курсі та 10 % на 2-му курсі – показники особистісного успіху; 17 % на 1-му курсі та 13 % на 2-му курсі – відповідальність на роботі; 13 % на 1-му курсі та 10 % на 2-му курсі – фактичний зміст роботи. Менше 10 % виявлено такий показник, як суспільне визнання та стосунки з керівництвом; відсутність мотивуючого фактору показників (жоден досліджуваний не отримав балів) – це стосунки з колективом.

Досліджуючи провідні мотиваційні потреби студентів-психологів виявлено той факт, що мотиви досліджуваних перебувають на середньому рівні вияву. Можна зробити з цього висновок про те, що так, як респондентами були студенти-психологи 1-их і 2-их курсів ще не до кінця виявлено фактори мотивації, розуміння того, що подобається та чим насправді хочуть займатись, які плани на майбутнє та реалізація своєї професії на ринку праці.

Після аналізу отриманих результатів за *тестом «Смисложиттєві орієнтації» (Д. О. Леонтьєва) (СЖО)* можна зробити такий висновок про те, що смисложиттєві орієнтації на 1-му та 2-му курсі перебувають у межах середніх значень. Відсутні високі показники та фіксуються нижчі показники по всім

параметрам (виходять за межі середнього) у представників 2-го курсу. Більш детально це можна спостерігати на рис. 2.4.

Рис. 2.4. Порівняння переважаючих смисложиттєвих орієнтацій студентів-психологів (у %)

Показник загальної усвідомленості життя студентів-психологів знизився із верхньої межі середнього рівня прояву до верхньої межі низького рівня. Свідченням цього може бути те, що у студентів-психологів відсутня реальна опора сьогодення, яка не підкріплюється особистою відповідальністю за реалізацію. Середні показники виявлені за такими шкалами, як: «Цілі у житті» (наявність або відсутність в житті випробуваного цілей у майбутньому, які надають життю осмисленість, спрямованість і часову перспективу), «Процес життя» (єдиний сенс життя полягає в тому, щоб жити) та «Локус контролю – життя» (переконані у тому, що життя людини невіддільне від свідомого контролю, що свобода вибору ілюзорна і безглуздо що-небудь загадувати на майбутнє, хоча при позитивному оточенні може з'являтися віра в майбутнє та

прийняття рішень).

Нижче середнього виявлено показники у таких шкалах, як: «Результативність життя» (оцінка пройденого відрізка життя, відчуття того, наскільки продуктивна і осмислена була прожита її частину) та «Локус контролю – Я» (невіра в свої сили контролювати події власного життя).

Резумуючи результати ми дійшли висновку про те, що респонденти незадоволені процесом самореалізації та частково зневірені у собі та своєму майбутньому. Цьому можуть слугувати багато причин серед них: неусвідомлення до кінця обраної професії, невизначені цілі, слабка мотивація до навчання, низька самооцінка, низький інтелектуальний розвиток тощо. У разі осмисленості життя, спрямованості у житті та перспективи на майбутнє показники можна покращити, разом з тим удосконалювати свою особистість та обрану професію.

Також слід враховувати індивідуальні особливості процесу входження у нову професійну сферу (страх перед новим). Такий процес може супроводжуватись незадоволенням, розгубленістю, як діяти та чи підвладне це мені, чи правильно обраний шлях професійного становлення та працевлаштуванні у майбутньому.

Отже, у студентів-психологів домінує мотив «отримання диплому», згодом «оволодіння професією» та на останок «отримання знань». Простежується відсутність зацікавленістю навчальним процесом та, зокрема, виконанням робіт, які не бачать у цьому змісту. Така проблема може бути свідченням недосконалості освітнього процесу, завишеними вимогами, незацікавленістю у здобуті нових знань та умінь, труднощами, які виникають під час виконання завдань та інші.

Переважаючими факторами навчання студентів психологів є внутрішні мотиваційні фактори навчання (успіх, кар'єра, визнання та схвалення результатів роботи, делегування повноважень, можливості творчого та професійного зростання) над гігієнічними, хоча фінансовий аспект має вагу. Хоча, показники перебувають переважно на середньому рівні, але у студентів-

психологів є чітко сформований образ майбутньої професії та бажанням самореалізацій у ній.

Таким чином, можна зробити висновок про те, що гіпотеза нашого дослідження частково підтверджена, адже структурна ієрархія мотиваційної сфери студентів-психологів має свою специфіку та може видозмінюватись, залежно від внутрішніх та зовнішніх факторів.

2.3. Практичні рекомендації щодо розвитку мотивації як внутрішнього чинника досягнення професійного успіху в діяльності студентів-психологів

1. Опануйте теоретичні знання та використовуйте їх на практиці. Для того аби стати психологом, потрібно освоїти знання з психології та застосовувати їх на практиці для отримання досвіду;

2. Пізнання своєї особистості. Для ефективної роботи із людьми, потрібно чітко розуміти та розрізняти свої емоційні стани;

3. Вдосконалюйте свої комунікативні навички та вміння. Багатогранна комунікація – запорука успішної роботи психолога;

4. Для розуміння проблем клієнта обмінюйтесь місцями;

5. Саморефлексуйте. Аналіз та робота над своїми помилками, нові шляхи вирішення конфліктних ситуацій або непорозумінь із клієнтами;

6. Бути відкритим до навчання та освоєння нового (лекції та семінари, конференції та тренінги, відео уроки тощо);

7. Чіткі цілі та шляхи досягнення, впевненість у своїх діях дає змогу зрозуміти свої сильні сторони та зосередити увагу на своїх досягненнях;

8. Тайм менеджер. Планові виконання дій та заплановані завдання дають змогу не втрачати час та економити свою енергію;

9. Підтримка близького оточення, яке буде поруч в будь-яких обставинах та підтримають тебе;

10. Прописувати чіткі цілі для того, щоб знати для чого це робиться і заради чого це, тим самим прописане важче проігнорувати;

11. Визначення користі та усіх переваг (що вам може дати успішне

навчання, позитивні оцінки, займана посада), які є конкретними та реальними у їх виконанні;

12. «Маленькі кроки до великої мети». Розбивайте цілі на покрокові дії. Власні успіхи у навчальній діяльності дають змогу реально оцінити рівень можливостей та досяжностей. Чітко визначення того, що потрібно зробити для цього, аби досягти цілі. За успіхи – хваліть себе та радійте найменшим успіхам у виконаній роботі, адже це мотивує вас на більші успіхи до досягнення великої мети;

13. Правильне використання свого часу. «Не розпилуйтеся» на дрібниці, робіть графічний розподіл часу та виконання завдання. Звісно, що у час воєнного стану у нашій державі важко розпланувати цілі на далекий час, тому робіть розподіл на дрібні етапи та виконуйте їх [24].

Висновок до розділу II

Отож, здійснивши емпіричне дослідження та описавши інтерпретацію результатів формування мотиваційної сфери студентів-психологів, можна зробити наступні висновки: респонденти незадоволені процесом самореалізації та частково зневірені у собі та своєму майбутньому. Цьому можуть слугувати багато причин серед них: неусвідомлення до кінця обраної професії, невизначені цілі, слабка мотивація до навчання, низька самооцінка, низький інтелектуальний розвиток тощо. У разі осмисленості життя, спрямованості у житті та перспективи на майбутнє показники можна покращити, разом з тим удосконалювати свою особистість та обрану професію.

Також слід враховувати індивідуальні особливості процесу входження у нову професійну сферу (страх перед новим). Такий процес може супроводжуватись незадоволенням, розгубленістю, як діяти та чи підвладне це мені, чи правильно обраний шлях професійного становлення та працевлаштуванні у майбутньому.

Отже, у студентів-психологів домінує мотив «отримання диплому», згодом «оволодіння професією» та на останок «отримання знань».

Простежується відсутність зацікавленістю навчальним процесом та, зокрема, виконанням робіт, які не бачать у цьому змісту. Така проблема може бути свідченням недосконалості освітнього процесу, завишеними вимогами, незацікавленістю у здобутті нових знань та умінь, труднощами, які виникають під час виконання завдань та інші.

Переважаючими факторами навчання студентів психологів є внутрішні мотиваційні фактори навчання (успіх, кар'єра, визнання та схвалення результатів роботи, делегування повноважень, можливості творчого та професійного зростання) над гігієнічними, хоча фінансовий аспект має вагу. Хоча, показники перебувають переважно на середньому рівні, але у студентів-психологів є чітко сформований образ майбутньої професії та бажанням самореалізацій у ній.

Таким чином, можна зробити висновок про те, що гіпотеза нашого дослідження частково підтверджена, адже структурна ієрархія мотиваційної сфери студентів-психологів має свою специфіку та може видозмінюватись, залежно від внутрішніх та зовнішніх факторів.

Окресливши практичні рекомендації по даній темі, ми зможемо мотивувати студентів-психологів для досягнення успіху в професійній діяльності, до них відносяться: опанування теоретичних знань та використання їх на практиці; пізнання своєї особистості; вдосконалення своїх комунікативних навичок та вміння; для розуміння проблем клієнта обмінюватись місцями; саморефлексія; бути відкритим до навчання та освоєння нового (лекції та семінари, конференції та тренінги, відео уроки тощо); чіткі цілі та шляхи досягнення, впевненість у своїх діях; тайм менеджер; підтримка близького оточення, яке буде поруч в будь-яких обставинах та підтримають вас; прописування чітких цілей для того, щоб знати для чого це робиться і заради чого це, тим самим прописане важче проігнорувати; визначення користі та усіх переваг (що вам може дати успішне навчання, позитивні оцінки, займана посада), які є конкретними та реальними у їх виконанні; «маленькі кроки до великої мети» (розбивати цілі на покрокові дії); правильне використання свого часу.

ВИСНОВКИ

Проаналізувавши мотиваційну сферу особистості та її складові ми дійшли до висновку, що попри різні погляди на вивчення мотивації особистості, адже мотиви мають індивідуальний характер, можна виокремити найголовніше те, що мотив являється внутрішню спонукальну силу, яка забезпечує інтерес особистості до пізнання, активує її розумові сили та здібності. В свою чергу, мотивами виступають різноманітні потреби такі, як: фізіологічні, психічні, соціальні, інтереси, емоції, установки та ідеали.

Охарактеризували особливості розвитку мотиваційної сфери у студентському віці. При цьому слід враховувати ціннісні орієнтації студента, смисложиттєві цінності, внутрішні та зовнішні фактори, які переслідують особистість студента, уявлення студентів про особливості мотиваційної сфери, можливостей та здібностей інтелектуальної сфери студента, особистісно-професійну реалізацію в суспільстві тощо.

Дослідили основні стратегії та підходи формування мотиваційної сфери у студентів серед них: вибудова теоретичної логіки предмету, вміло зорієнтувати студентів щодо формування розумових дій, щоб не виникало проблем у засвоєнні нового матеріалу; задіювати сформовані навчальні потреби студента за допомогою навчального матеріалу, який викликає інтерес до опанування нового матеріалу та досягнення конкретної мети; у навчальному процесі урізноманітнювати методи та форми роботи, які мотивують студента (мозкові штурми, рольові ігри, дискусії, презентації, робота у малих групах, демонстрації слайдів тощо); зі сторони викладача мають ставитись високі вимоги, але такі, які студент зможе виконати, при цьому не втративши інтерес до навчання; поступовість ускладнення вимог; публічні похвали та винагороди; студента потрібно винагороджувати за успіх у вигляді позитивних коментарів; конкретизація при аналізі студентської роботи; уникнення жорстокої конкуренції між студентами; давати можливість студентам обирати види робіт із переліченого; залучення студента у активне та спільного навчання.

Здійснивши емпіричне дослідження та описавши інтерпретацію результатів формування мотиваційної сфери студентів-психологів, можна

зробити наступні висновки: респонденти незадоволені процесом самореалізації та частково зневірені у собі та своєму майбутньому. Цьому можуть слугувати багато причин серед них: неусвідомлення до кінця обраної професії, невизначені цілі, слабка мотивація до навчання, низька самооцінка, низький інтелектуальний розвиток тощо. У разі осмисленості життя, спрямованості у житті та перспективи на майбутнє показники можна покращити, разом з тим удосконалювати свою особистість та обрану професію.

Також слід враховувати індивідуальні особливості процесу входження у нову професійну сферу (страх перед новим). Такий процес може супроводжуватись незадоволенням, розгубленістю, як діяти та чи підвладне це мені, чи правильно обраний шлях професійного становлення та працевлаштуванні у майбутньому.

Отже, у студентів-психологів домінує мотив «отримання диплому», згодом «оволодіння професією» та на останок «отримання знань». Простежується відсутність зацікавленістю навчальним процесом та, зокрема, виконанням робіт, які не бачать у цьому змісту. Така проблема може бути свідченням недосконалості освітнього процесу, завишеними вимогами, незацікавленістю у здобуті нових знань та умінь, труднощами, які виникають під час виконання завдань та інші.

Переважаючими факторами навчання студентів психологів є внутрішні мотиваційні фактори навчання (успіх, кар'єра, визнання та схвалення результатів роботи, делегування повноважень, можливості творчого та професійного зростання) над гігієнічними, хоча фінансовий аспект має вагу. Хоча, показники перебувають переважно на середньому рівні, але у студентів-психологів є чітко сформований образ майбутньої професії та бажанням самореалізації у ній.

Таким чином, можна зробити висновок про те, що гіпотеза нашого дослідження частково підтверджена, адже структурна ієрархія мотиваційної сфери студентів-психологів має свою специфіку та може видозмінюватись, залежно від внутрішніх та зовнішніх факторів.

Окресливши практичні рекомендації по даній темі, ми зможемо мотивувати студентів-психологів для досягнення успіху в професійній

діяльності, до них відносяться: опанування теоретичних знань та використання їх на практиці; пізнання своєї особистості; вдосконалення своїх комунікативних навичок та вміння; для розуміння проблем клієнта обмінюватись місцями; саморефлексія; бути відкритим до навчання та освоєння нового (лекції та семінари, конференції та тренінги, відео уроки тощо); чіткі цілі та шляхи досягнення, впевненість у своїх діях; тайм менеджер; підтримка близького оточення, яке буде поруч в будь-яких обставинах та підтримають вас; прописування чітких цілей для того, щоб знати для чого це робиться і заради чого це, тим самим прописане важче проігнорувати; визначення користі та усіх переваг (що вам може дати успішне навчання, позитивні оцінки, займана посада), які є конкретними та реальними у їх виконанні; «маленькі кроки до великої мети» (розбивати цілі на покрокові дії); правильне використання свого часу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Александров Ю.В. Особливості відповідальності студентів–психологів залежно від їх бачення на професійне майбутнє. Вид-во ХНУВС, 2018р. 13с.
2. Бондар Л. В. Литвинчук Н. Б. Мотивація навчальної діяльності, як провідний чинник підготовки майбутніх фахівців. Стаття Національного Авіаційного ун-ту. Київ. 2020. URL: file:///C:/Users/User/Downloads/%D0%91%D0%BE%D0%BD%D0%B4%D0%B0%D1%80-%D0%9B%D0%B8%D1%82%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D1%87%D1%83%D0%BA%20(1).pdf
3. Борис І. Мотиваційна сфера як проблемний чинник поведінки. Психологія і суспільство. Тернопіль: Інститут експериментальних систем освіти, 2002. №2. С.48-57
4. Бутенко Д. С. Теорії мотивації: практичний аспект. Стаття Харківського національно економічного університету. 2020. URL:http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/5_2020/105.pdf
5. Василенко О., Шульц Т. Компоненти готовності студентів-психологів до використання інформаційних технологій в майбутній професійній діяльності. Наукова стаття. 2020. URL:<https://amtp.org.ua/index.php/journal/article/view/255/231>
6. Васильєва О. Г. Методика і техніка конкретного соціологічного дослідження. Київ, 2000. 64 с.
7. Волчок В., Кульчицька А. Особливості потребово-мотиваційної сфери студентів в умовах віддаленого режиму навчання. Особистість і суспільство: методологія та практика сучасної психології: матеріали ІХ Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. Луцьк : П П Іванюк В. П, 2022. С. 12-15
8. Волянюк А. Мотивація як фактор підвищення навчальної успішності молодших школярів. Науковий збірник «Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького

державного педагогічного університету імені Івана Франка». 2020, Том 1, № 27. С. 241-245.

9. Грінченко О.М. Когнітивні особливості професійного самовизначення студентів психологів: дис. асистента 2018/ Національний технічний ун-т. Харків. 2018. URL:

http://hnpu.edu.ua/sites/default/files/files/2018/09/GRINCHENKO_DIS.pdf

10. Головська І. Г. Психологічні особливості розвитку мотивації навчання студентів в умовах дистанційного навчання. Актуальні проблеми сучасної психології: матеріали II Всеукраїнської наукової інтернет-конференції 15 жовтня 2021. Одеса, 2021. С. 226-233.

11. Гузій Н. В. Категорія професіоналізму в теорії і практиці підготовки майбутнього педагога: дис. докт. пед. наук: 13.00.04 / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2007. 568 с.

12. Девід М.Р., Стефан-Мардікс М. Пасткологія: практичний посібник: Вид-во «Віват». Пер. англ. Гребенюк Л. Видання укр. мовою. 2020. 224 с.

13. Дерев'янюк С.П. Емоційна креативність та мотивація у структурі професійної діяльності психолога. Стаття Національного університету «Чернігівського колегіуму» імені Т. Г. Шевченка. Чернігів 2018. URL: <http://pj.journal.kspu.edu/index.php/pj/article/view/65/62>

14. Діденко Ю. Мотивація як важливий чинник успішного професійного становлення студентів-психологів. ПОЛІТ. Сучасні проблеми науки. Гуманітарні науки: тези доповідей XXIII Міжнародної науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених:[у 2-х т.]. Т. 1 (м. Київ, 04-07 квітня 2023 р.). Національний авіаційний університет. К.: НАУ. С.304-306

15. Діденко Ю. Професійна мотивація як внутрішній чинник розвитку професіоналізму майбутнього психолога. Матеріали XII Міжнародної науковопрактичної конференції (19 травня 2023 р., м. Київ). Київ: ДЗВО «УМО», 2023. 57 с.

16. Дьяконов Г. В. Психологічні особливості професійної мотивації майбутніх психологів. Наукові записки КДПУ. Серія: Педагогічні науки. Кіровоград: КДПУ ім. В. Жушма Т. В, Квасник О. В. Стаття Психолого-

педагогічний досвід у формуванні національної гуманітарно-технічної еліти: минуле, сучасність, майбутнє. Особливості самооцінки та мотивації на досягнення успіху у студентів–психологів. м. Харків, Україна, (23.09.2016). URL: http://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/KhPIPress/29229/1/Elita_2017_46_Zhushma_Osoblyvosti.pdf

17. Журавльова Л. П., Портницька Н. Ф., Дем'янчук Ю. Ю. Прикладні аспекти психології особистісного зростання: Збірник для викладачів та студентів. Житомир, Вид-во ЖДУ ім. Івана Франка 2015р. 78с.

18. Занюк С. С. Психологія мотивації. Київ: Ельга-Н; Ника-Центр, 2002. 502 с.

19. Іллін Є. П. Мотивація і мотиви: Навчальна книга. пер. з рос. мови. Тернопіль: Навчальна книга. Богдан, 2013. 512 с.

20. Калюжна Ю.І. Особливості навчальної та трудової мотивації майбутніх психологів. Наукова стаття. 2020. Полтавський національний педагогічний університет. 2020. URL: <http://psychpersonality.pnpu.edu.ua/article/view/195244/196249>

21. Карамушка Л. М. Мотивація підприємницької діяльності: монографія / Л. М. Карамушка, Н. Ю. Худякова. Київ–Львів: Сполом, 2011. 208 с.

22. Корольчук М. С. Теорія і практика професійно-психологічного відбору / М. С. Корольчук, В. М. Крайнюк. К.: НікаЦентр, 2012. 532 с.

23. Корольчук М. С. Психодіагностика: навч. посіб. [для студентів вищих навчальних закладів] / М. С. Корольчук, В. І. Осьодло; за заг. ред. М. С. Корольчука. К.: Ельга; Ніка-Центр, 2012. 400 с.

24. Кокун О. М., Пішко І. О., Лозінська Н. С., Копаниця О. В., Малхазов О. Р. Збірник методик для діагностики психологічної готовності військовослужбовців військової служби за контрактом до діяльності у складі миротворчих підрозділів. Київ: НДЦ ГП ЗСУ. 2011. 281 с.

25. Коняєва Л.Д. Духовно моральні аспекти професійної соціалізації студентів-психологів. Стаття із книги «Психологія та особистість». 3.01.2021р. URL: <http://psychpersonality.pnpu.edu.ua/article/view/227233/227344>

- 26.** Котик І. О. Практикум із діагностики мотиваційної сфери особистості: навч.-метод. посіб. / І. О. Котик. Вінниця, 2008. 171 с.
- 27.** Купчак М. Я., Саміло А. В. Професійна мотивація як внутрішній рушійний чинник розвитку професіоналізму майбутнього менеджера. Вісник Львівського державного університету безпеки життєдіяльності. 2020. №21. С. 107-112.
- 28.** Луценко О. Л. Тести для вибору професії / О. Л. Луценко. К.: Майстер-клас, 2011. 226 с.
- 29.** Максименко С. Д., Макаренко О.М., Майстренко І.А. Особливості мотивації в процесі професійної підготовки майбутніх біологів. Наукові записки НаУКМА. 2009. Т. 97: Педагогічні, психологічні науки та соціальна робота. С. 40- 43
- 30.** Методика «Ціннісні орієнтації» / Вікова психологія ; під ред. В. Є. Клочко, 2003. URL:<http://medbib.in.ua/metodika-tsennostnyie-orientatsii39997.html>)
- 31.** Миколенко Н. В. Особливості особистісних і групових базових потреб студентів-психологів. Стаття Київського університету імені Бориса Грінченка. № 1 (20). Київ 2021 URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/38020/1/N_Mykolenko_PMP_20_IS.pdf
- 32.** Особливості мотивації професійного самовизначення студентів–психологів: теорія та практика сучасної науки: URL: <https://docplayer.com/131601235-Cipu-osobennosti-motivacii-professionalnoo-samoopredeleniya-studentov-psihologov.html>, Сімферополь, Україна (2018).
- 33.** Особливості формування професійної мотивації у студентів гуманітарної спеціальності. Науковий вісник. Херсонський державний ун-т. Херсон 2018. 27с. URL: <http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/12207/1/Andriychuk1.pdf>
- 34.** Подшивайлов Ф.М. Мотиваційна сфера особистості: діагностично-розвивальний путівник. Методичні рекомендації / Ф. М. Подшивайлов, О. П. Сергієнкова. К.: Інститут обдарованої дитини, 2015. 55 с.

35. Професійна орієнтація старшокласників: теорія і практика: науковометодичний посібник [для пед. працівників] / за ред. О.В. Мельника. К.: «Четверта хвиля», 2009. 223 с.

36. Прядко Н. О. Мотивація досягнення як детермінанта успіху в професійній діяльності особистості Вісник. 2015. № 127. С. 177–180.

37. Сінсеро Д. Ненюнь: Вид-во ВООКСНЕФ. Пер. англ. Прудка Г. Київ: Форс Україна, 2019. 176с.

38. Тимофієва М., Осипенко В. Мотивація до навчання під час війни для викладачів та студентів. Буковинський державний медичний університет: 2022. URL: <https://www.bsmu.edu.ua/blog/motyvacziya-do-navchannya-pid-chas-vijny-dlyavykladachiv-ta-studentiv/>

39. Тягур Л. М., Горват А. К. Роль мотивації в управлінні професійним розвитком вчителів початкової школи. Освіта і формування конкурентоспроможності фахівців в умовах євроінтеграції: збірник тез доповідей III Міжнародної науково-практичної конференції 24-25 жовтня 2019 р., Мукачево: Вид-во МДУ, 2019. С.124–126.

40. Цибульська В.І. Психологічні аспекти людського фактору у світі високих технологій: Стаття. Зв'язок мотивації досягнення успіху та мотиву навчання студентів психологів. Вид-во НАУ. Київ. 2018р.

41. Шеєв У. Супер студент: навчальний посібник. Вид-во «КМ-Букс». Видання укр. мовою, пер. англ. Превір Б. 2019. 240 с.

42. Шульдик А. В. Структура професіоналізму практичного психолога / А. В. Шульдик // Теорія і практика сучасної психології. 2016. № 1. С. 34-37. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/tpcp_2016_1_9